

Nr 205

Av herr Bohman m. fl., *angående anslagen till försvarets anskaffnings- och anläggningsverksamhet.*

(Lika lydande med motion nr 154 i Första kammaren)

De försvarsuppgörelser som träffats under en lång följd av år och som ger uttryck för demokratisk enighet om det starka försvarets betydelse har grundats på en samfällad bedömning av den försvarskapacitet som ansetts nödvändig och samhällsekonomiskt möjlig under den tid överenskommelsen omfattat. Regeringen och den demokratiska oppositionen har alltså i denna för svenska folket avgörande säkerhetsfråga framträtt gemensamt på ett sätt som i utlandet väckt respekt för vår försvars- och utrikespolitik.

En förutsättning för att enighet kring försvaret alltjämt skall kunna upprätthållas är självfallet att ingångna överenskommelser hålls. Förändringar under den tid försvarsbeslutet avser, ledande till en försvagning av vår motståndsförmåga, skulle vara ett direkt hot mot fortsatt enighet.

Den metod för fastställandet av försvarsutgifterna som sedan 1958 har tillämpats i vårt land innebär att försvarskrafternas underhåll och utveckling sker långsiktigt och kontinuerligt efter en fast plan. Sverige torde i konsekvent tillämpning av en sådan metod inta en särställning i världen. Det är från många håll omvittnat att vårt system innebär betydande fördelar i fråga om möjligheterna att utvinna största försvarseffekt ur de anslag som ställs till förfogande.

Utgångspunkten vid avvägningen av de kostnadsramar efter vilka den långsiktiga planeringen av materielanskaffning, underhåll, utbildning m. m. skall ske är den målsättning för det militära försvaret som statsmakterna beslutat skall gälla. Anslagsramarna för de fyra budgetåren 1963/64—1966/67, som den nu gällande försvarsöverenskommelsen omfattar, fastställdes av 1963 års riksdag efter förslag av 1962 års försvarskommitté.

Den av 1964 års riksdag fastställda målsättningen för krigsmakten lyder sålunda:

Krigsmakten skall verka för att vår fred och vår frihet bevaras. Krigsmakten skall därför ha sådan styrka, sammansättning och beredskap att anfäll mot Sverige fordrar så stora resurser och tar så lång tid att de fördelar, som står att vinna med anfallet, rimligen icke kan bedömas värda insatserna.

Invasionsförsvar skall vara krigsmaktens viktigaste uppgift. Krigsmakten

skall i det längsta kunna förhindra att en angripare får fast fot på svensk mark och kan utnyttja vårt land för sina syften. I varje del av landet skall kunna bjudas segt motstånd, om så erfordras även i form av det fria kriget.

Krigsmakten skall kunna avvärja en stort upplagd invasion över havet eller landgränsen samt i samband därmed insatta luftlandsättningsföretag och samtidigt upprätthålla ett segt försvar mot andra invasionsföretag. Bevakning och försvar mot mindre företag skall kunna organiseras inom landet i dess helhet.

Varje vapenför svensk, som icke är bunden av andra viktiga uppgifter inom totalförsvaret, bör sättas i stånd att militärt delta i kampen för landets självständighet.

Krigsmakten skall aktivt verka för att befolkningen skyddas och försörjningen tryggas.

Krigsmakten skall omedelbart kunna uppta försvar mot överrumplande anfall.

Krigsmakten skall kunna avvisa kränkningar av vårt territorium i fredstid samt under krig mellan främmande makter varunder Sverige är neutralt.

Krigsmakten skall utformas så att dess effekt blir så långt möjligt oberoende av förändringar i det militärpolitiska läget.

Krigsmakten skall samverka med totalförsvarets övriga grenar i syfte att nå största möjliga försvarseffekt.

De mycket stora fördelar som vinnas genom den fasta planeringen nödvändiggör å andra sidan en bindning av statsmakternas åtaganden och därmed en begränsning av deras finansiella rörelsefrihet. 1962 års försvarskommitté redovisade detta men uttalade att den försvarspolitiska målsättningen dock även utan bindning begränsar utrymmet för nedskärningar av försvarsutgifterna. Försvarskommittén angav också vissa särskilda omständigheter, som skulle kunna medge tillfälliga rubbningar i tillämpningen av försvarsbeslutet, t. ex. sådana ändringar i konjunkturläget som vid beslutets ingående inte rimligen kunde förutses. Klart uttalades dock att möjligheterna till förändringar i den långsiktigt planerade verksamheten var begränsade av bl. a. målsättningen.

I årets statsverksproposition föreslår Kungl. Maj:t att anskaffnings- och anläggningsverksamheten för försvaret under budgetåret 1966/67 skall inskränkas i sådan grad att betalningsutfallet minskar med 350 milj. kr., av vilka 250 milj. kr. hänförs sig till materielanskaffningen och 100 milj. kr. till anläggningsarbetena. Försvarsministern uttalar i propositionen att en sådan nedskärning enligt hans mening torde kunna ske utan att målsättningen nämnvärt påverkas. Något underlag för denna bedömning lämnas emellertid inte. Det torde också vara svårt att få en klar bild av ingreppets effekt innan den av ÖB infordrade undersökningen verkställts angående vilka beställningar och anläggningsarbeten som måste senareläggas och hur denna senareläggning påverkar försvarseffekten på kort och lång sikt.

Redan nu kan emellertid sägas att förslaget till begränsningar av medelsförbrukningen har stor inverkan på genomförandet av 1963 års försvarsbeslut. I verkligheten har det större effekt än som framgår av propositionen.

Beställningarna för försvaret rör till sin huvuddel materiel som levereras under längre tid än ett år. Enligt gällande föreskrifter får endast »hela» beställningar utläggas. Samtidigt kan bara den del av beställningskostnaden som skall utbetalas under nästa budgetår inräknas i nedskärningen. Skall därför betalningsutfallet minska med 250 milj. kr., måste beställningar inhiberas till kanske det dubbla värdet.

Även i fråga om anläggningsverksamheten är betydande svårigheter att förutse vid inskränkningarna i förhållande till planerna. På grund av bristande kapacitet hos fortifikationsförvaltningen har anläggningsverksamheten inom försvaret kommit att släpa efter på ett sätt som hotar att häva balansen i försvarets uppbyggnad. Genom kraftfulla ingrepp under senare år föranledda av en serie riksdagsbeslut har förvaltningens kapacitet nu väsentligt förbättrats. Resultatet härav skulle mera påtagligt börja visa sig under kommande budgetår. Om nu anläggningsvolymen i stället minskas, kommer med all sannolikhet skadeverkningar att uppstå som kan ta många år att avhjälpa.

I propositionen föreslår departementschefen att ett tvåstegsförfarande skulle införas vid materielanskaffningen inom försvaret i syfte att få ett starkare grepp om kostnadsutvecklingen. Förfarandet skulle innebära att större materielanskaffningsärenden skulle underställas riksdagen först sedan fullständig projektering genomförts och en på denna grundad kostnadsbedömning föreligger.

Vidare anför departementschefen att det föreligger möjlighet att påverka freds- och krigsorganisationens utveckling framför allt i samband med anskaffningar av organisationsbestämmande materiel emedan sådan anskaffning har följdverkningar lång tid framöver. Om därför utvecklingen av organisationen skall kunna styras, bör samordning och kontroll av de resurser som avdelas för utveckling av krigsmateriel insättas på ett tidigt stadium.

Vi vill för vår del instämma i att det är högst väsentligt att materielanskaffningen sker så att statsmakterna kontinuerligt kan överblicka kostnader och konsekvenser. Det nu föreslagna systemet synes oss emellertid innebära att inriktningen av projekteringsverksamheten helt lägges i Kungl. Maj:ts hand och alltså att riksdagen ställes vid sidan av de reella avgörandena. Detta kan vi inte finna godtagbart. Projekteringsverksamhet drar ofta dryga kostnader och kräver stora personella resurser och påverkar därför i sig ställningstagandena. Likaså kan bristande projektering av objekt de facto omöjliggöra för riksdagen att besluta en inriktning av anskaffningsverksamheten som annars skulle kunnat framstå som önskvärd. Det förefaller dessutom som om det tänkta tvåstegsförfarandet skulle komma att medföra en avsevärt ökad belastning med därav följande ökat personalbehov inom försvarsgrensförvaltningarna och att risken är betydande för sådana förseningar och fördyringar av materielanskaffningen att nackdelarna redan av denna orsak kan komma att överväga.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala dels att förbehåll av Kungl. Maj:t vid ställandet av under IV:e huvudtiteln beviljade anslag till myndigheternas förfogande endast må göras i den utsträckning som detta kan vara möjligt utan eftersättande av kravet på att nu gällande målsättning kontinuerligt skall kunna upprätthållas, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att föreslaget tvåstegsförfarande vid materielanskaffning ytterligare bör utredas innan det annat än på försök och i mindre skala tillämpas.

Stockholm i januari 1966

Gösta Bohman

Leif Cassel

Tage Magnusson

Rolf Eliasson

Hans Nordgren

Carl Eric Hedin

Bo Turesson

Astrid Kristensson

Karin Wetterström
